

NAŠA BAŠTINA

BISERI NEKADAŠNJIH NARODNIH OBIČAJA U HERCEGOVINI

**Fra/don Franjo Milićević: *Ženidba (broćanska župa u Hercegovini),
godine 1870. Napisao fra/don Franjo Milićević, strana 88***

Nedavno je Matica hrvatska, ogranak Čitluk, objelodanila iznimno vrijednu knjigu *Ženidba (broćanska župa u Hercegovini), godine 1870. Napisao fra/don Franjo Milićević*, u kojoj su opisani ženidbeni narodni običaji toga kraja. Urednik i priređivač knjige prof. dr. Šimun Musa, vrstan poznavatelj Milićevićeva djela, uvodi nas u knjigu *Proslavom* kazujući kako je to djelo objavljeno u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena*, u nakladi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU), knjiga XX., svezak 2., zajedno s prilogima još nekih autora, u Zagrebu 1915. godine. Šimun Musa nakon *Proslava* donosi bibliografiju Franje Milićevića, a zatim slijedi autentično Milićevićevo djelo “*Ženidba...*”, napisano prije 128 godina, koje počinje *Pristupom*, gdje autor daje sliku dobrostojeće seljačke kuće i njezinih mnogobrojnih ukućana, koji u velikoj zadruzi žive po patrijarhalnim načelima.

U toj kući živi i djevojka za udaju imenom Marta. Jedne subote, krajem listopada, tu će oko osam sati uvečer doći *prosci*. Među njima je i Mate (zaručnikov otac) koji Marti nakon razgovora i večere daje *obilježje*. Nakon *obilježja* slijede *ugovor*, *prsten*, *napovijedi* i *priprema svatova*.

Na sam dan vjenčanja, kada se obavi crkveni obred, izađu prvi zaručnici s djeverima, za njima rođaci i prijatelji, pa svatovi koji, izlazeći iz crkve, jedan po jedan opali pušku. Svatovi se zatim upute mladinoj kući, u koju je ona već stigla. Došavši njezinoj kući, svatovi se požale kako su izgubili jednu drugaricu, na što se istakne jedno dijete kazujući kako ono zna gdje se nalazi izgubljena cura. Tako počinje *prepoznavanje djevojke*, a potom i *večera kod mlade*. Nakon noći provedene u mladinoj kući svadba se nastavlja *danom kod mladina dvora*, *polaskom svatova*, *buklijom* i *dolaskom mlade*. U tim poglavljima Milićević donosi nekoliko prigodnih lirskih pjesama, dvostihova, poskočica i nabrajalica.

Govoreći o *mladi na prvome ručku*, autor navodi nekoliko zdravica, poput ove:

“Zdrav kućni domaćine! Koliko je u čašici trunova, toliko imao sinova! Koliko je u ovoj čaši šara, toliko imao snaša! Od onih ti snaša bilo toliko sinova, koliko Jakov patrijarka. Oni imali toliko vještine, koliko vuk brzine, lisica mudrine, Zenica pšenice, Sarajevo blaga, Taslidža zlata, Vareš gvožđa, Brotnjo grožđa! Ako ikad u ovoj čaši bilo lijepo vino, vinuli ti naši dušmani repom niz Drežnjanske derike, dugove naplaćivali nit duga naplatili nit se amo povratili. Zdrav dolibaša! Što ću ti drugo petljati, kad ću dugo napetljati: ova moja, druga tvoja!” (Ispije čašu.)

Kada se za *sofrom* nevi počne nazdravljati, na dvoru se uhvati kolo djevojaka. Nevjesta se ustaje iza sofre i sa svoja dva djevera uputi u kolo, a pjevači i pjevačice zapjevaju pjesmu:

1. red: *Neva leti i trepteće*

I trepteće,

Neva leti i trepteće.

2. red: *Nosi uzor ljepote*

Ljepote,

Nosi uzor ljepote.

(Tako se ponavljaju stihovi, što ih naizmjenice pjeva 1. pa 2. red.)

Ponosita, uzorita,

Crne kose, crna oka.

U njezinu crnu oku

Sve su slasti osobite.

Lijepa ti je krasotica,

Sve će nebo potamniti

Pri njezinu crnu oku.

Kosa joj je bujna crna,

Obrvice pijavice,

Slatke su joj jagodice,

Dva pupoljka male usne,

Ručice su bijele meke,

Kao krila u leptira.

Poslije popijevki i kola veselje se nastavlja tako što svatovi pođu s nevjestom u šetnju i tamo načine *nikšan* (metu, cilj) te ga ciljaju iz male puške. One koji cilj najbolje pogode mlada daruje maramom.

Kada svatovi ručaju ili večeraju, dva djevera uz mladu pripreme vodu, sapun i ručnike pa se upute prema starom svatu da umije ruke a isto učine starješini sofre, te tako i svima ostalima po redu, a ovi bi, posušivši ruke darivali mladu.

Drugi dan pirovanja mlada bi se prva ustala, naložila vatru, kuću pospremila. Toga dana njoj dolaze susjetke na *pohod*. Kućni domaćin toga se dana ne brine za večeru jer je donose *svatovski pohodani*, a trećega dana, otkako je mlada odvedena iz roditeljskog doma, njezin otac i majka, ili netko drugi koga oni izaberu, ide u *pohode kod mlade*.

Svadbeni se pir završava *nevjestinim darom* i na koncu *svatovskim pohodom kod mlade*, u određeni dan, koji su svatovi dogovorili da će doći mladi na večeru.

Knjiga završava *Autobiografijom* Franje Milićevića i *Popisom manje poznatih i stranih riječi*, koji je sastavio prof. dr. Šimun Musa.

Ženidba je, dakle, vjerno i upečatljivo prikazana od prvoga do zadnjega čina (od prošnje do pohoda kod mlade). Valja istaknuti kako je to jedina knjiga takve vrste u Brotnju i šire. Njome se fra (don) Franjo Milićević, zajedno s fra Petrom Bakulom, uvrstio u sakupljače i čuvare hrvatske usmene književnosti u Hercegovini. Milićević rabi isti jezik kao i Bakula u svojim djelima – ikavski s češćim miješanjem ijekavice.

Knjiga je svojevrsni scenarij ženidbe u Brotnju XIX. stoljeća i golem je doprinos etnokulturologiji Hrvata u Bosni i Hercegovini, te je neće moći zaobići oni kroatisti koji se bave tom problematikom. Ona može poslužiti i kao scenarij kulturnoumjetničkim društvima koja njeguju izvorne hrvatske običaje ovoga područja.

Marko DRAGIĆ